

ДЕКЛАРАЦИЈА О КРИТЕРИЈУМИМА ЗА СЛОБОДНЕ И ФЕР ИЗБОРЕ

*Једногласно усвојио Интерпарламентарни савет на својој 154. седници
(Париз, 26. март 1994. године)*

Интерпарламентарни савет,

поново потврђујући важност Универзалне декларације о људским правима и Међународног пакта о грађанским и цивилним правима којима се утврђује да је ауторитет власти заснован на вољи народа која је изражена на периодичним и поштени изборима,

потврђујући и прихватајући основна начела која се односе на периодичне слободне и фер изборе, а која су признале државе кроз универзалне и регионалне инструменте за заштиту људских права, укључујући и право свакога да учествује у управљању јавним пословима директно, или индиректно преко својих изабраних представника, да гласа на тим изборима тајним гласањем, да се под једнаким условима кандидује на изборима и да истиче своје политичке ставове, појединачно или удружено са другима,

свесни чињенице да свака држава има суверено право да, у складу са вољом свог народа, слободно бира и развија сопствене политичке, друштвене, економске и културолошке системе без умешаности других држава, строго поштујући Повељу Уједињених нација,

у жељи за подстицањем успостављања демократских, плуралистичких система представничког управљања широм света,

увиђајући да је успостављање и јачање демократских процеса и институција заједничка одговорност влада, бирачког тела и организованих политичких снага, да су периодични и стварни избори неопходан и незаобилазан елемент одрживих напора да се заштите права и интереси оних којима се влада и да је, као део практичног искуства, право свакога да учествује у управљању јавним пословима кључан фактор да би сви делотворно уживали људска права и основне слободе,

поздрављајући све већу улогу Уједињених нација, Интерпарламентарне Уније, регионалних организација и парламентарних скупштина, као и међународних и националних невладиних организација у пружању помоћи за изборе, на захтев влада,

стога усваја следећу Декларацију о слободним и фер изборима и **апелује** на владе и парламенте широм света да им њена начела и стандарди служе као смернице:

1. Слободни и фер избори

У свакој држави, ауторитет власти може потицати само од воље народа која је изражена на фер, слободним и праведним изборима који се одржавају у редовним

интервалима, на основу универзалног, једнаког и тајног права гласа.

2. Гласање и изборна права

- (1) Сваки пунолетан грађанин има право гласа на изборима, без дискриминације.
- (2) Сваки пунолетан грађанин има право приступа делотворном, непристрасном и недискриминаторном поступку уписивања бирача.
- (3) Ниједном грађанину који испуњава услове се не сме одузети право гласа нити сме бити дисквалификован да буде уписан у бирачки списак, осим у складу са објективно проверљивим, законом прописаним критеријумима и под условом да су такве мере у складу са обавезама државе које проистичу из међународног права.
- (4) Сваки појединац коме је ускраћено право гласа или да буде уписан као бирач, има право жалбе суду надлежном за преиспитивање таквих одлука, као и на брзо и делотворно исправљање грешке.
- (5) Сваки бирач има право на једнак и потпун приступ бирачком месту ради остваривања свог права гласа.
- (6) Сваки бирач има право да оствари своје право гласа једнако као и остали и да његов глас има исту тежину као и гласови других.
- (7) Право гласања у тајности је апсолутно и не може се ни на који начин ограничавати.

3. Права и одговорности који се односе на кандидатуру, странку и кампању

- (1) Свако има право да учествује у управљању јавним пословима и има једнаку прилику да се кандидује на изборима. Критеријуми за учешће у јавним пословима утврђују се у складу са националним уставима и законима и не смеју бити у супротности са међународним обавезама државе.
- (2) Свако има право да се придружи политичкој странци или организацији, или да их заједно са другима оснује, у сврху учешћа у изборној трци.
- (3) Свако, појединачно или заједно са другима, има право да:
 - слободно изрази политичка уверења;
 - да тражи, прима или преноси информације и да направи избор на основу информација које има;
 - да се слободно креће унутар земље како би водио изборну кампању;
 - да спроводи кампању под једнаким условима као и друге политичке странке, укључујући и странку која је тренутно на власти.
- (4) Сваки кандидат на изборима и свака политичка странка морају имати једнаке прилике за приступ медијима, нарочито медијима масовне комуникације, како би изразили своје политичке ставове.

(5) Право кандидата на безбедност у погледу живота и имовине мора бити признато и заштићено.

(6) Сваки појединац и свака политичка странка има право на законску заштиту и на правно средство у случају повреде политичких и изборних права.

(7) Горе наведена права могу бити предмет само оних изузетних ограничења која су у складу са законом и оправдано неопходна у демократском друштву како би се гарантовала национална безбедност или јавни поредак, заштита јавног здравља и морала или заштита права и слобода других под условом да они нису супротни обавезама које је држава преузела у складу са међународним правом. Дозвољена ограничења права на кандидовање, оснивање и рад политичких странака и вођење кампање не смеју бити у супротности са начелом забране дискриминације на основу расе, боје коже, пола, језика, вере, политичких или других уверења, националног или друштвеног порекла, имовине, рођења или другог статуса.

(8) Сваки појединац или политичка странка којима су ускраћена или ограничена права која се односе на кандидовање, странку или вођење кампање, има право жалбе суду надлежном за преиспитивање таквих одлука, као и на брзо и делотворно исправљање грешке.

(9) Права која се односе на кандидатуру, странку и кампању повлаче одговорности према заједници. Посебно у смислу да ниједан кандидат или политичка странка не сме да прибегава насиљу.

(10) Сваки кандидат и политичка странка који учествују у изборној трци морају поштовати права и слободе других.

(11) Сваки кандидат и политичка странка који учествују у изборној трци морају прихватити резултат слободних и фер избора.

4. Права и одговорности држава

(1) Државе треба да предузму неопходне законодавне и друге мере, у складу са својом уставном процедуром, како би гарантовале права и институционални оквир за редовне, поштене, слободне и фер изборе, у складу са својим обавезама које проистичу из међународног права. Државе би нарочито требало да:

- успоставе делотворан, непристрасан и недискриминаторан поступак уписивања бирача;
- успоставе јасне критеријуме за уписивање бирача, као што су старосно доба, држављанство и пребивалиште и да обезбеде да се ти услови примењују без икакве разлике;
- омогуће формирање и слободно функционисање политичких странака; ако је могуће да регулишу финансирање политичких странака и изборних кампања; да обезбеде одвојеност странке од државе и успоставе једнаке услове за такмичење на парламентарним изборима;
- покрену или потпомогну националне програме грађанског образовања, како би обезбедиле да становништво буде упознато са изборним процедурама и

питањима;

(2) Поред тога, државе треба да предузму неопходне политичке и институционалне мере како би обезбедиле прогресивно остваривање и консолидацију демократских циљева, укључујући и кроз оснивање неутралних, непристрасних или балансираних механизма за управљање изборима; У те сврхе би, између осталог, требало да:

- обезбеде да они који су одговорни за различите аспекте избора буду обучени и непристрасни, као и да буду успостављене кохерентне процедуре гласања и обелодањене бирачком телу;
- обезбеде уписивање бирача, ажурирање бирачких спискова и процедура гласања, уз помоћ националних и међународних посматрача, по потреби;
- подстичу странке, кандидате и медије да прихвате и усвоје кодекс понашања који би се примењивао током изборне кампање и самог гласања;
- обезбеде регуларност гласања примењујући одговарајуће мере у циљу спречавања вишеструког гласања или гласања оних који немају право на то;
- обезбеде регуларност бројања гласова.

(3) држава треба да поштује и гарантује поштовање људских права свих појединаца на својој територији и оних који су у њеној надлежности. У време одржавања избора, држава и њени органи стога треба да обезбеде:

- поштовање слободе кретања, окупљања, удруживања и изражавања, посебно у контексту политичких окупљања и састанака;
- да странке и кандидати имају слободу да пренесу своје ставове бирачком телу, као и да имају једнак приступ државним медијима и јавним сервисима;
- да буду предузети неопходни кораци како би се гарантовало непристрасно извештавање на државним медијима и јавним сервисима.

(4) Како би избори били фер, државе треба да предузму неопходне мере којима би се обезбедило да странке и кандидати имају одговарајуће могућности да представе своје изборне платформе.

(5) Државе треба да предузму све неопходне и одговарајуће мере да обезбеде поштовање начела тајног гласања и да бирачи могу слободно да гласају, без страха или застрашивања.

(6) Осим тога, државни органи треба да се постарају да се гласање спроводи тако да се избегну преваре или други облици нерегуларности, да се одрже безбедност и интегритет самог процеса и да пребројавање врши обучено особље, под надзором и/или уз непристрасну проверу.

(7) Државе треба да предузму све неопходне и одговарајуће мере како би обезбедиле транспарентност целокупног изборног процеса укључујући, на пример, кроз присуство страначких представника и прописно акредитованих посматрача.

(8) Државе такође треба да предузму неопходне мере како би обезбедиле да странке, кандидати и присталице уживају једнаку безбедност, а државни органи треба да предузму неопходне кораке у циљу спречавања изборног насиља.

(9) Држава треба да се постара да за питања кршења људских права и жалби на изборни процес и њихово ефикасно и брзо решавање током изборног периода, буде задужен независан и непристрасан орган као што су судови или изборна комисија.